

گولستان ساردونیا و کیشوہری ہشتہ م

ہاشم سراج

گولستان ساردونیا نوؤفلیتیکی کچہ
رؤمانووسی تورک [تالیف
شہ فق- ۱۹۷۱]، تالیف بہ دوو
زمانی تورکی و ئینگلیزی
دہنووسیت. «محہمد ئیسماعیل»
تہم نوؤفلیتہی وەرگیاوہتہ سہر
زمانی کوردی، رووداوہکانی دہقی
گولستان ساردونیا زیاتر لہ کہ شتیکی
پہروردهیی، فیرکاری، سایکولوژیدا
دہخولیتہوہ، ہاوکات تالیف ہولئی
داوہ بہ شیوازیکی مؤڈیرن مامہلہ
لہ گہل میتؤلؤژی و حیکایہت و پہند
و مہتہل بکات، لہ پال تہمہشدا
کؤمہلئیک ہزری نوئی وروژاندوہوہ
کہ پیٹوہندیان بہ بیرکردنہوہ و
خوشہویستی کتیب و ہاورپیہتی و
دلشکان و ژینگہپارتیزی و جوانی و
دہینانہوہ ہہیہ، کہسی بگیپہوہ
دوور نییہ خودی- دانہر- بیت کہ
راستہوخو رووداوہکان دہگیتپتہوہ و
لہ ژیان «ساردونیا»ی کچہ چکؤلہ
دہدویت کہ رقی لہناوی خوہتی، بہ
تایبہتی کاتیک مامؤستا لہ پؤلدا
ناوی دہبا، تیکرای قوتابییہکان لہ
قاقای پیکہنین دہدن و ساردونیا
دلگران دہبیت و خہفہت
دایدہگریٹ.
نوؤفلیتی گولستان ساردونیا بہ

کؤمہلئیک بہشی کورت کورت
نووسراوہ، ہہر بہ شتیکی
ناوونیشانیکی تایبہتی لہخو
گرتوہ، کچیک کہ حہزی لہ
ناوہکەہی نییہ، عہقلئ مندال، لہ
قوتابخانہ، نہینییہکەہی مالہوہ،
گہشتتیکی چاوہران نہکراو،
نہینییہکەہی ئاشکرا کرد، گہشتیک
بو شسارؤچکہ، ہاورپی تازہ،
کتیبہکان وزہ بہخشن، دارستانی
خہونہکان، وشکانی، رینگای
ٹاوی، ٹاگر، ئاسمان، چیرؤکیکی
سہیر، گہرانہوہ بو مالہوہ... بہشہ
کورتہکانی وپرای تہوہی
ناوونیشانی جوڑیک لہ توخمی
شعیریانہیان لہخو گرتوہ بہ
ہونہری کورتہ چیرؤک دارپژراون و
بہ شیوہیہکی زنجیرہیی بہردہوامی
بہ بابہت و رووداوہ یہک لہدوای
یہکەکان دہدن- تالیف شہ فق لہم
تیکستہدا چرکہسات و دیمہنہ
جوړاوجوړہکانی ژیان دہنووسیتہوہ،
ژیان بہسہرجہم رہہند و گرتہ و
مہینہت و خوشییہکانی،
ساردونیا کیژؤلہ تاقانہ لہ
بالہخانہیہکدا لہ گہل باوک و
دایکی دہثیت. «خہیال»ی دایکی
زوری خو ش دہویت و باہخی پی

دهدات و «هسهسن» ی باوکی دوو کیسه‌لی بچکولانه‌ی رهنگ ناوی به دیاری بۆ کریوه، ساردۆنیا زۆر هه‌زی له خویندنه‌وه‌ی کتیب و میوزیک و فیلم و نیگارکیشان و په‌تپه‌تپن و کولیچه دروستکردنه. له‌کاتی ته‌نیاییدا بیر ده‌کاته‌وه‌و چاو له‌ئاسمان ده‌پریت و له‌دیمه‌نی په‌له‌هه‌وره‌کاندا به‌دوای وینه و شیشه‌ی ده‌گمه‌ندا ده‌گه‌ریت، زۆرجار هه‌وره‌کان له‌بهر دیده‌یدا ده‌بن به‌زه‌رافه و هه‌مبه‌رگر و دۆندرمه و گوپچه‌ماسی.. ساردۆنیا، پشیل، سه‌گ، بز، ئه‌سپ، سمۆره‌ی خه‌تخه‌تی خوش ده‌وی، هاوکات هه‌زی له‌وه‌رزشه، به‌تایبه‌تی باسکیتبۆل و باله.. که‌می‌کیش هه‌زی له‌یاری دوو گۆلییه، به‌لام ساردۆنیا هه‌زی له‌ناوه‌که‌ی نییه، «دایکه‌گیان ئه‌م ناوه‌ی منتان له‌کوپه‌هینا؟».. دایکی پیتی ده‌لێت ساردۆنیا ناوی گۆلیکه‌چه‌ند ره‌نگیکی هه‌یه، سپی، په‌مه‌یی، زه‌رد، سوور.. گه‌لاکه‌ی بۆنیکی وه‌ک بۆنی لیمۆی هه‌یه و به‌هۆی ئه‌م بۆنه‌یه‌وه‌هیچ میروو، یان میتش و مه‌گه‌زیک نزیکی نابنه‌وه، ساردۆنیا کچه‌وله‌یه‌کی زرنکه و هه‌زی له‌ته‌نیاییه، خوشی به‌هاورپیه‌تی مرۆقی درۆزن نایه‌ت، هه‌ندیک جار ده‌بیته‌ته‌نیاترین مندالی سهر گۆی زه‌وی، هه‌ست ده‌کات «هه‌موو مرۆقیکی سهر زه‌وی له‌هه‌ساره‌یه‌کی تر هاوشته‌یه‌کی هه‌یه» و ساردۆنیا هه‌میشه‌هه‌زی له‌پرسیار و پرسیارکردنه، رۆژانه‌ پرسیار جۆراوجۆر له‌دایک و باوکی ده‌کات و زۆریش هه‌زی له‌وانه‌ی زانسته،

زانپاری ده‌باره‌ی زه‌وی، ئاسمان، مانگ، ئه‌وه‌سه‌رانه‌ی له‌زه‌وییه‌وه‌نزیکن، زانپاری ده‌باره‌ی ولاتانی تر، ولاته‌دووره‌کان.. خاتوو له‌یلا مامۆستای زانست بوو، ساردۆنیا هه‌میشه‌پرسیاری جۆراوجۆری لێ ده‌کرد، ئه‌ویش به‌رێزه‌وه‌هه‌لامی ده‌دایه‌وه، ساردۆنیا له‌وانه‌ی بیرکاریدا خه‌یالی ده‌رۆیی و بێ تاقه‌ت ده‌بوو، سینان مامۆستای بیرکاری بوو زوو زوو ده‌پژمی، قوتابیه‌کانیش پێکه‌وه‌هاواریان ده‌کرد، ته‌مه‌نیکی درێژ مامۆستا، ده‌قی ساردۆنیا، دیمه‌نی پۆمینی مامۆستا سینان وه‌ک باه‌تیکی-ته‌نز-ئامیز چه‌ندان جار دووباره‌ده‌کاته‌وه، قوتابیه‌کان به‌کومه‌ل گۆزانییه‌کیان به‌سه‌ر ناوه‌که‌ی ساردۆنیادا ده‌گوت:

باران باری گۆلی گۆلی

لافاو دروست بوو

ساردۆنیا له‌گۆلدانه‌که‌یدا

گۆلی گۆلی، تیر ناو بوو

تی‌کستی ساردۆنیا به‌شپه‌یه‌کی هێمایی له‌رۆلی په‌روه‌ده و زانین و زانست ده‌دویت، ده‌ششیت هه‌لسوکه‌وت و ره‌فتاری مرۆف بگۆریت، به‌تایبه‌تی ئه‌گه‌ر ئه‌م رۆله له‌ژینگه و ده‌وره‌یه‌کی له‌باردا کاری پێ بکریته، له‌وه‌یه‌ره‌فتاره‌خۆپه‌رست و شه‌رانگیزه‌کان به‌ره‌و خیرخوازی و چاکه‌کاری بگۆردرین، ساردۆنیا هه‌میشه له‌شتگه‌ل و بوونه‌وه‌ر و ده‌وره‌یه‌ی راده‌مینیت و بیرده‌کاته‌وه، [له‌رێگا، سه‌گ، پشیل، ئۆتۆمۆبیل و خه‌لکی پیاده‌ی بینی که‌به‌سه‌ر شه‌قام و شوسته‌کاندا رێیان ده‌کرد، داخۆ ئه‌وه‌موو مرۆقه

بیر له‌چی ده‌که‌نه‌وه؟ ئه‌و منداله‌ی کلێنکسی ده‌فرۆشت، ئه‌و پیساوه‌به‌ته‌مه‌نه‌ی پارچه‌یه‌ک کیتی ده‌خوارد، ئه‌و ژنه‌جوانه‌ی به‌خیرایی هه‌نگاو ده‌نیته‌]

پرسیار و تیرامان و بیرکردنه‌وه‌سه‌رانسه‌ری ژبانی ساردۆنیان داگیر کردبوو، ساردۆنیا زه‌مبیله‌یه‌کی په‌رۆی له‌گه‌رمه‌واوه‌که‌یاندا هه‌لواسیبوو ناوی نابوو پرسیاره‌قه‌ده‌غه‌کراوه‌کان. هه‌ر پرسیارکی له‌دایک و باوکی نه‌کردایه، له‌دلی خۆیدا له‌زه‌مبیله‌که‌ی ده‌کرد. ساردۆنیا وه‌ک کیتۆله‌یه‌کی تاقانه، کتیبه‌کانی به‌باشترین هاورپتی خۆی ده‌زانی، بی‌ری له‌هه‌لسوکه‌وتی فه‌رمان ده‌کردوه، قوتابیه‌کی هاروهای بوو، کاتی ساردۆنیا له‌مینی پاسه‌که‌داده‌به‌زی، فه‌رمان قاچی خسته‌به‌رقاچی، خه‌ریک بوو بکه‌ویته، باش بوو رزگاری بوو، به‌لام بلووزه‌که‌ی له‌کوشنه‌که‌گیربوو دریا، ساردۆنیا خه‌فه‌تی له‌ره‌فتاره‌نه‌شیاو و ناشیرینه‌که‌ی فه‌رمان ده‌خوارد، ئه‌وه‌ی به‌زه‌ینداهات که‌هه‌ندیک کور له‌پازده‌سالییدا وا هه‌لسوکه‌وت ده‌که‌ن وه‌ک بلێتیت پینج سالن، هه‌ندیک کچیش هه‌ن هه‌روان..

ده‌قی ساردۆنیا به‌شپه‌یه‌کی ورد چرکه‌ساته‌کانی ژبان و خوشی و مه‌ینه‌تی و جوانی و تاموچیت و له‌زه‌ته‌کان دنوسیتته‌وه، بۆنی خواردنه‌کان، بائینجان، بیبه‌ر، په‌تاته، فاسۆلیا، دیمه‌نی دوو گۆلدانه‌که‌ی ناو ئه‌پارتمانکه‌، ده‌نگی گسکی کاره‌بایی، بۆنی تایت که‌له‌ماله‌کانه‌وه‌دیت، خه‌لکی باه‌خ به‌

پاکخواوینى مالہ کانیان ددهن، که چى کۆلان و شه قامه کانیان فه رامۆش کردوه و له جامى ئۆتۆمۆبیله کانیانه وه قوتوى به تالى ساردى و شه ربهت فرى ددهنه دهره وه، یان توپکله گوله بهرۆژه و ناوکه کووله که له شه قامه کاندایا وده که نه وه و له سه یرانه کانیان خۆل و خاشاکه کان له شوینى خویان جى ده هیلن، ساردونیا و یرای تیرامان و بیرکردنه وه کانی، ههستیکی ژینگه پارێزی ههیه و ههز دهکات هه میشه ولاته که یه به پاک و خاوینى و جوانی بدره وشیتته وه، دواى گه شته که یه دایک و باوکى ساردونیا که به نیازی نه شته رگه رى، روو له شارێکی تر ده که ن و ساردونیا ده نیرنه مالى باپیره ی، رووداوه کان ته شه نه ده که ن و دهق که شوه وا و ئه قۆسفیتریکى جیاواز به خۆوه ده گریت و چه مکى کیشوه رى هه شته م و جیهانى یۆتۆپیا و ئه فسانه و رووداوه فه نتازیبه کان سه رتاسه رى پانتایی دهق داده گرن.

ساردونیا له سه ره تای ته مه نه و عاشقى وانه ی جوگرافیا یه و ناوی پایته ختی زۆربه ی ولاته کانی له بهر کردوه، ساردونیا له مالى دایه گه وره ی چا و ده بریتته «کوکو»، پشیله رهنگ پرته قالی و خرپن و خه په که ی دایه گه وره، تیکست به شیوازیکى برووسکه یی وه سفى شتگه له کان دهکات، که چى زۆر به قوولی له تۆپه ئه فسووناوییه که ده دویت، تۆپیک ده لیتیت بچووک کراوه ی گۆی زه وییه و به گلۆپی رهنگا وره ننگ رازیترا وه ته وه، ده گریت له پانتایی نۆقلیتته که دا وه ک بنیادیکی

مه عریفی و سایکۆلۆژی کارى له سه ر بکریت، چونکه تۆپه ئه فسووناوییه که، و یرای وینه ی چه وتی کیشوه ره که، نه خشه ی کیشوه رى هه شته میشى له سه ر نه خیشرا وه.

تۆپه که وه ک شیوه و قه باره، هیمایه که بۆ میشکی مرۆف و له ریتگه ی خویندنه وه و بیرکردنه وه، گه شه دهکات و رووه و جوانییه کانی جیهان ده گریتته وه، کاتیک تۆپه که له کتیبخانه یه ک داده نریت، یان ده شاردریتته وه، وزه یه کی تایبه تی وه رده گریت و داده گیرسیت و هیزیکى نادیار به وه که سه ده به خشیت که تۆپه که ی له نیوان کتیبه کان دانا وه، واته مرۆف له ریتگه ی ئه زموون و خویندنه وه و بیرکردنه وه وه ده توانیت به سه له کی دۆگماکانی عه قل و زهینى تیک بشکینیت و رووه و جوانییه کانی جیهان و رهوشی یه کسانى و دادپه ره رى بکریتته وه و هه لسه که وتی بگۆریت و بروا به ریزلینان و خۆشه ویستى بهینیت، چونکه تۆپه سیحراوییه که، یان میشکی مرۆف له م نۆقلیتته دا به شیوه یه کی به رده وام له ریتگه ی هیزى کتیب و بیرکردنه وه و تیرامانه وه بارگای ده گریت و به دواى کیشوه رى هه شته مدا ده گریت که جیهانیکى یۆتۆپیا ییه و شیوه ی دوورگه یه که و له کتیبیکى کراوه دهکات، ئه مه هه ول و کۆشش و چالاکی ساردونیا یه، یان ئه و کچه ی ناوه که ی خۆش ناویت، له مالى گیتلاس خانى نه نکیدا بیر له یاده وه ریه کانی سه رده می مندالی دهکاته وه که مندال

بوو له گه ل مندالانى گه ره ک له نیو باخچه که ی مالى نه نکیدا چاوشارکى و راوراوین و ماله باجینه و خهت خه تینى ده کرد و خاتوو گیتلاس زۆر حه زى له ترشیات بوو، بۆیه ترشیاتی جۆراوجۆزى دروست ده کرد، ساردونیا تۆپه سیحراوییه که ی له نیو سه عاتی دیواره که، دهرهینا، که له وى له مالى داپیره ی شار دبوویه وه، ده ستى پیدایهینا و دهنگى ئاوازه که ی لى ها ته دهره وه، ده می ساردونیا زۆر تر کار له سه ر رۆلى ئه م تۆپه ئه فسووناوییه دهکات که ساردونیا به ریکه وت له کتیبخانه که ی قوتابخانه و لای خاتوو ئاسیا ده ی دۆزیتته وه، ئه م تۆپه کاتیک له شوینیک داده نریت کتیبى تیدا نییه یه که سه ر بچووک ده بیته وه و بریقه ی نامینیت.

ده توانم بلیم ئه لیف شه فه ق له م نۆقلیتته دا کارى له سه ر هیزى عه قل زانستى و مملانیى نه وه کان کـردوه، نه وه ی رابوردو له سه رده می مندالیدا زۆر ترین کاتیان له کۆلانه کان به سه ر ده برد و به کۆمه ل یارى جۆراوجۆریان ده کرد، نه وه ی نوئ زیاتر سه رقالى جیهانى ئه لیکترۆن و بایه خ به ئینته رنیت و کۆمپیووتەر و هیدفۆن و ئه تارى و تابلیت و ئایپاد ددهن و هه ز به ته نیایى ده که ن، ئه لیف شه فه ق هه ولئى داوه جۆرێک له گونجان و نزیک کردنه وه له نیوان جیهانى میتۆلۆژیا و زانستدا دروست بکات و زنه و ئامیان که خوشک و بران... دوو مندالنه به وه ی هیمما و ئامازه ئه لیکترۆنییه کانه وه له ولاتى «ئاچپه» ی یۆتۆپیا ییه وه ها توون و به دواى تۆپه ئه فسوونییه که دا

دهگه رېښ، نهوان له ولاتې نه فسانه و چيرؤك و پند و مه ته له وه هاتوون. بازنگه كه دهستی زنه گلوپيكي شووشه يي هه يه و نامازده كان ده خوښيسته وه، نامياني براي زنه، زماني ده گيريت، ساردونيا دواي نه وه ي به ريكه وت هاورپيتي له گه له هم خوشك و براي ده كات، كه به دواي توپه نه فسوونا وييه كه دا دهگه رېښ، هول ددات به شيوازيكي سايكولوژي زمانگرته كه ي ناميان چاره سهر بكات و له رهوشې شهرم و شه رم كردن دهر بازي بيت، به لام كيشوهرې هه شتم كه پايته خته كه ي «نه لفا بيستان» ه. . شوپيكي يو توپي ياي و نه فسانه ييه. . ته نيا شاعير و چيرؤكنووس و نيگار كيش و دهره ي نه ره كان دداتوون له ريكه ي خه يال و بيركردنه وه به شوتنه بگن، نه مه ش له بنه رتدا پتوه ندي به وزې كتيب و هيزي خوښندنه وه هه يه كه چوڼ زه يني مروث ده گورپت و به ره و کرانه وه و جواني هه نگا و هه لډينيت.

دهقي ساردونيا به دووردرپي له گه شته نه فسانه ييه كاني ساردونيا و زنه و ناميان ددويت چوڼ رووه و دارستاني خه ونه كان و كيشوهرې هه شتم هه نگا و دنين و ده بانه وپت به نه لفا بيستان بگن، له ريكه دا چاويان به نه سپي بالدار و كومه ليك بوونه وه ري نه فسانه يي ده كه وپت، نه ليف شه فقه له تميكسته دا تاراده يك سوودي له گه شته روحاني و خه ياليه كه ي دهقي كوميدياي خوداوه ندي! دانتي نه ليچيري و هرگرتوه، به لام به ستايل و دنيا يني و هيزيكي جياوازي

بيركردنه وه، گه شتي گه يشتن به كيشوهرې هه شتم، چوار ريكاي بو پيشنيار ده كريت، ريكه ي وشكاني، ناوي، ناگري، ناسماني.

هه لبه ته دهقي ساردونيا وپراي بايه خداني به ديالوگ و فه نتازيا و خه يال و حيكايه ت و پند و نه فسانه، له بريني ريكگاندا چه مكي «مه ته ل» روليكي گرنگ و سه ره كي ده گيريت، چونكه پاسه وانه نه فسانه ييه كان هه ميشه له ريكادا داواي هه لنياني چند مه ته ليك له ساردونيا و زنه و ناميان ده كهن، هه روه ها نه ليف شه فقه له ده قه دا كاري له سهر چركردنه وه ي «كات» كردوه، كاتي نووسين، سه رجهم رووداوه كان له زه مه نيكي زور كورتدا رووده دن، زه مه نيكي له پياسه يه كي كورتې ساردونيا ده كات، يان ماوه ي دانيشتنې ميوانه كاني مالي دايه گه وره يه، واته دا پيره ي ساردونيا، ساردونيا له و ماوه يه دا له باخچه كه ي نه كي، چاوي به زنه و ناميان ده كه وپت، هه روه ها ده ق كاري له سهر چركه راگوزره كاني هاورپيتي كردوه، چركه ساته خو شه كان، دواي نه وه هه ريه كي يك به ره و مالي خو ي ده گه رپته وه، ساردونيا دواي نه مه گه شته ئيتر ده بيت به كچي ك كه ناوه كه ي خو ي خو ش ده وپت، دهقي ساردونيا له بنه رتدا نو قلپي تيكه كاري له سهر لايه ني په روه رده يي و فيركاري و جواني و ژينگه پاريزي كردوه، چوڼ زه يني مندا ل له ريكه ي په روه رده و خوښندنه وه وه گه شه ده كات و هه لسوكه وتي گورانكاري به سه ردا ديت، له هه مان كاتدا كومه ليك

بابه ت و تيمه ي جوراوجوري وروژاندوه كه ده كريت و هرگر چندان خوښندنه وه ي جياوازي بو بكات، نه ليف شه فقه به دوو زمان دهنوسيت، توركي و ئينگليزي، كه چي وهرگيري كوردي له سهر به رگي چاپه كورد ييه كه دا دياري نه كردوه، كه نه نو قلپي ته ي له چ زمانيكه وه وهرگيرايوه؟ به لام جيكه ي ده ستخوشيه، چونكه به زمانيكې توكمه و جوان وهرگيرايوه.

سهرچاوه

ساردونيا نو قلپت

نووسيني: نه ليف شه فقه

وهرگيراني: محمده ئيسماعيل

چاپي: ۲۰۱۵

له بلاوگراوه كاني مالي وه فاي